

דבר העורך

שאלות של כלל ישראל

ליל הסדר תשפ"ב: החממות החדשות של גידולי מים בבית חלקיה בתנופת בניה אדירה, ולפי הצפי לקראת חודש ניסן תשפ"ב יתחילו לשווק אי"ה לציבור המהדרין בארץ ישראל, בסדר גודל תעשייתי, עשרות אלפי ירקות עלים ביום מגידולי מים בשיטה הירדופונית, מסתבר שלקראת ליל הסדר תשפ"ב כבר יהיה ניתן להשיג בחנויות חסה גידולי מים.

הפולמוס החדש שעומד בפתח הינם שאלות של כלל ישראל, כאשר גדולי ופוסקי הדור מורים את הדרך לרבבות אלפי יהודים בארץ ובעולם בדיון 'גידולי מים', האם יש בהם קדושת שביעית, האם ברכתם בִּזְרָא פְּרִי הָאֲדָמָה או שֶׁהֶלַל נִהְיָ בְּדִקְרָו, האם מקיימים באכילתם מצות אכילת מרור ומברכים עליהם על אֲכִילַת מְרֹר.

מנהג העולם בשנים האחרונות בכרך 'האדמה' על ירקות מגידולי עציץ שאינו נקוב בחממות במצע מנותק, ומקיימים בו ידי מצות אכילת מרור, ומברכים עליו על אֲכִילַת מְרֹר, והשאלה האם המנהג בתוקף גם לענין 'גידולי מים' או לא.

באמת, השאלה קיימת גם לגבי כל המצוות התלויות בארץ כמו תרומות ומעשרות וכדומה, רק שבהפרשת תרומות ומעשרות אין קושי גדול להחמיר ולהפריש מספק, אבל בשביעית קשה להחמיר ולאסור וזריעה בשביעית מחוסר ידיעה, שכרוך בנזק כספי עצום.

ירקות עלים מגדלים בשפע. קיים בארץ ובחו"ל גם גידול ירקות נוספים כמו מלפפון ועגבניה, אך לא בכמות משמעותית. באופן 'תיאורטי' יתכן שבעתיד יגדלו גם צמחים אחרים, כדוגמת חיטה ואולי אף עצים (נכון לעכשיו מבחינת רווח מול הפסד לא משתלם למגדל. גידול עצים קשה וכמעט בלתי מעשי), ואז יהיה נפק"מ לגבי הלכות נוספות.

בחיטה לגבי ברכת 'המוציא', 'ברכת המזון', וקיום מצות אכילת מצה. בפירות האם מברכים עליהם 'שהחינו' ו'ברכת האילנות', ולגבי נוסח סיום ברכת מעין שלוש ועל פירותיה. בצמחים למצות ארבעת המינים וסיוכו. וכאשר יבנה בית המקדש במהרה בימינו יהיה גם נפק"מ לביכורים, ולקנותם במעות מעשר שני שצריך פרי מפרי וגידולי קרקע, הקרבה למזבח, ועוד.

בברכת התורה

עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

ברכת גידולי מים

על פְּלָגֵי מַיִם

תקציר: הנושא בגיליון הקודם (מספר 331) 'ברכת גידולי עציצים', נושא הגיליון הנוכחי (מספר 332) 'ברכת גידולי מים'. והנושא בגיליון שאחריו (מספר 333) 'מרור בגידולי מים'.

השאלות: מה מברכים על גידולי מים, חילוקי הדינים באופנים הבאים; דרכו לזרוע באדמה, כמו ירקות עלים. אין דרכו לזרוע באדמה ויש לו שורשים, כמו אצות ים. אין במינם נזרע וגדל רק על מים בלי שורשים, כמו נבטים. צומח מתוך הפרי בלי מים, כמו בצל ירוק שצומח מתוך הבצל. כמה יסודות שנוגעים לגיליון הנוכחי כבר הופיעו בגיליונות הקודמים.

1. ברכת הפטריות

שֶׁהֶלַל: מבואר בנמ' (ברכות דף מ: ורש"י שם ד"ה מירבא) ונפסק **ברמב"ם** (ברכות פרק ח הלכה ח), ו**בשו"ע** (סימן רד סעיף א), על כמהין ופטריות מברך שֶׁהֶלַל. למרות שנחשבים גידולי קרקע (שהנודר 'מפירות הארץ', אסור בפירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות, ואם אמר 'כל גדולי קרקע עלי' אסור אף בכמהין

שיעור מרתק בנושא 'נגינה כהלכה'

לקראת ימי החנוכה, התקיים על ידי מכון 'הילכתא' שיעור מיוחד בנושא 'מוזיקה כהלכה' בליווי מגוון כלי נגינה מפי הרה"ח ר' נתנאל גערמאן שליט"א, ראש חבורה בישיבת באבוב, ובעל המנגן שליט"א מארגון 'בתוף ומחול'.

השיעור התקיים ביום ב' ויצא י"ח כסלו תשפ"ב, בבית הכנסת פינסק קרלין ירושלים, בהשתתפות מאות לומדים, ותלמידי חכמים מופלגים, שהתלהבו מהדברים הנפלאים.

ניתן להשיג תיעוד של השיעור במערכת 'הילכתא', כמו כן ניתן להאזין לשיעור ב'קו מידע הילכתא', ובקו 'אוצר השיעורים' שלווח 5.

(ש"ת) שרגא המאיר חלק ב סימן ב עמוד 4), והג"ר אפרים גרינבלאט זצ"ל (ש"ת) רבבות אפרים חלק ב תשובה עז בשם השבט הלוי, חלק ב תשובה קלו בשם רבו הג"ר ברוך יצחק לוי זצ"ל, וראה חלק ב תשובה קנה הערה ב), והג"ר נסים קרליץ זצ"ל (חוט שני בברכות עמוד קפ"ב קפ"ב), והג"ר צבי ובר שליט"א (באורא לבי ההלכא), והברכה ה' (חלק ג פרק ד סעיף נה), והגר"צ אבא שאול זצ"ל (ש"ת) אור לציון חלק ב פרק יד דיני ברכות אות יג, אוצר הברכה עמוד קלח והוסיף שיוציא עצמו מהספק), והג"ר מנשה קדין זצ"ל (ש"ת) משנה הוסיף חלק יד סימן רז), והג"ר אברהם לוי הורוביץ זצ"ל (קנין תורה בהלכה חלק ד סימן נד), והג"ר שלמה זלמן איזנברג זצ"ל (חינו ממתיקים חלק א עמוד קנז, בנתיבות ההלכה חלק לה עמוד 296, קובץ צהר ירושלים תש"ס), וראה בספר ותן ברכה סימן רב ס"ק יד בשמו שברכתו שֶהֶפֶל ורק אם המים מחוברים למים שבקרקע מברך הָאֲדָמָה), והג"ר משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ב סימן קמט), והג"ר אלטר יוסף צבי סופר שליט"א (ש"ת) וישב יוסף סימן לא), ובספר נתיבות הברכה (פרק יד הלכה ח), הברכה על גידולי מים היא בּוֹאֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, ונימקו את דבריהם מכמה טעמים, כדלהלן.

מין האדמה: טעם הדבר שמברך הָאֲדָמָה על גידולי מים כותב בשבט הלוי, כי הוא מין של פרי האדמה, ואין הכי נמי שלפי החיי אדם הסתפק לגבי גידולי עציץ שאינו נקוב, ודאי שגידולי מים הוא בכלל הספק. אולם להלכה אין להורות כחיי אדם. ואין להשוות בין פטריות לגידולי מים, כי פטריות הוא מין שגדל מהאוויר ולא מהאדמה, אבל גידולי מים הוא מין שצומח מהאדמה.

כח הדרע האדמה: כתב באור לציון, חולק על הטעם של השבט הלוי, שאין הברכה מתייחסת למין האדמה באופן כללי, אלא הברכה מתייחסת על הפי האנאל שהוא גדל מהאדמה, אך מטעם אחר צריך לברך הָאֲדָמָה, כיון שהזרע שממנו נובט הצמח גדל באדמה לפני השתילה במים.

והוכיח כדבריו, ממה שיוציאים ידי חובת מצות אכילת מצה בחטים מגידולי מים, כיון שבאים לידי חימוץ, ומבואר בגמ' (פסחים דף לה.) על שבה לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח. וכשם שבבואר בגמ' (פסחים דף קט:), שהוקש מורר למצה, ולכן צריך המורר להיות גידולי קרקע כמצה. כך גם יוצאים במורר גידולי מים כמו שיוציאים במצה של גידולי מים. ואם כן גידולי מים הם ממש כמו גידולי קרקע, ויכול לברך עליו בּוֹאֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, ולא נחשב שקר. ולא מסתבר לחלק בין גידולי קרקע לברכה בּוֹאֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

בדומה לסברא של האור לציון, כתב בספר חקר הלכה (מאת ר' נפתלי לאנד) בתשובתו תרמ"ח, הלכות לולב וד' מינים אות ל) לחלוק על החיי אדם, שכן כן הצמיחה גידולי עציץ שאינו נקוב, הוא מהגרעין שממנו הוא צמח, כי בזמן הנטיעה הראשונה בברייתא העולם, הוא היה בקרקע, ונחשב גידולי קרקע כי כן המשך הגדילה היא מהקרקע, וממשיים רק כמהין ופטריות וכדומה, וגדלים מהאוויר ואינם גידולי קרקע כלל, אך מה שגדל בעציץ ודאי נקרא גידולי קרקע, ולפי דבריו כתב בקנין תורה בהלכה, שהוא הדין לגבי גידולי מים מברך הָאֲדָמָה, כיון שחכמה הצמיחה בא מהקרקע.

לשון בני אדם: בתשובות והנהגות מבאר הטעם שצריך לברך הָאֲדָמָה, שבלשון בני אדם גידולי מים נקראים 'פרי האדמה', ואפילו במדינות שרוב הגידולים הם גידולי מים, מכל מקום המציאות אינה ידועה לסתם בני אדם, ושמו ותוארו 'פרי האדמה', וכל האמצעים המלאכותיים לא ישנו את המציאות שצורת הגידול הטבעית היא באדמה. ואפילו אם יש מדינה שעיקר צורת הגידול הוא במים ולא באדמה, יש לזון האם נקבע לפי המדינה הנוכחית, או תלוי במנהג כל העולם שצורת הגידול היא באדמה. ומוסיף, שמכל מקום אין מנוחיים את המברך שֶהֶפֶל שיש לו על מלסמוך, ורוצה לצאת ידי

ופטריות), מכל מקום 'מירבא רבו מארעא, מיניק לא ינקי מארעא', כלומר, שמברך שֶהֶפֶל ולא הָאֲדָמָה שאינו נחשב 'פרי האדמה', למרות שגדל מלחלוחית הארץ על העצים והכלים, מכל מקום כח הצמיחה אינה מהקרקע. וכלשון המגן אברהם (ס"ק ד), מן האויר הן גדלים.

משא ומתן: ויש לחקור, האם ירקות גידולי מים ברכתם שֶהֶפֶל ככרכת הפטריות. או שאינו דומה לפטריות שבמינן אינו 'פרי האדמה', שיונקת רק מהאוויר ולא מהמינרלים שיש בקרקע, ואילו ירקות גידולי מים במינים הם 'פרי האדמה', כלומר שיכולים לגדול רק בארץ לקבל את המינרלים, ואינו יכול לגדול במים לבד, והמינרלים שמכניסים למים את תחליף ליניקה מהארץ. ולקמן יבואר שיטות הפוסקים בתקירה זו.

2. ירקות גידולי מים = שֶהֶפֶל

ק"ו מעציץ שאינו נקוב: לשיטת החיי אדם (בהלכות ברכות כלל נא סעיף יז, בהלכות לולב חלק ב קנב נשמת אדם ס"ק א), שפרי אדמה הגדל בעציץ שאינו נקוב מברך עליו שֶהֶפֶל נהיך נִבְדְּרוֹ ולא בּוֹאֵא פְּרִי הָאֲדָמָה שלא נקרא אדמה אלא המחבר לקרקע, פשוט שגידולי מים שגרע טפי מברך עליו שֶהֶפֶל. וכן הוא לפי הברכה הבית (למחר שער טוהר על נדה, שער ד סוף מא), והגר"צ פורק זצ"ל (מקרא קודש פסח חלק ב אות יב), והג"ר יצחק ראביא שליט"א (ש"ת) עולת יצחק חלק א סימן לט), שנקטו להלכה כחיי אדם.

אין אדמה: לשיטת האגלי טל (מלאכת דש אות ח ס"ק ג, הגהות ויחידושים אות לו), שחילק בדעת הירושלמי בין ארץ לאדמה, שארץ מתייחס לכלל הארץ, והאדמה שייכת גם לאחר שנתלש מן הארץ, ולכן הסתפק הירושלמי (כלאים פרק ד הלכה ד) רק לגבי ברכת 'המוציא' בגידולי עציץ שאינו נקוב שאינו בכלל ארץ, ולא הסתפק לגבי ברכת הָאֲדָמָה שגם עציץ שאינו נקוב הוא בכלל הָאֲדָמָה. ולפי דבריו בגידולי מים שאין בו אדמה כלל, יתכן שברכתו שֶהֶפֶל.

כספס הירושלמי: לדעת הג"ר חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל (מכתבו בסידור מנחת ירושלמי עמוד רצ"ו), והג"ר פסח אליהו פאלק זצ"ל (ש"ת) מחזה אליהו חלק א סימן כח - קונטרס ברכת 'גדולי עציץ שאינו נקוב' תשובה ד), והובא גם במנחת יצחק (ליקוטי תשובות סימן לא אות ג), ברכת גידולי מים שווים ממש לספק של הירושלמי האם לברך המוציא על גידולי עציץ שאינו נקוב, וכבר הוכרע שבספק של הירושלמי יש לברך שֶהֶפֶל, וכמו שנקוב בחיי אדם לברך שֶהֶפֶל על ירקות גידולי עציץ שאינו נקוב, ואם כן הוא הדין בגידולי מים ברכתם שֶהֶפֶל, ואפילו באופן שהמים מחוברים לקרקע עולם.

ובמחזה אליהו משה אהרן לרן בדין כל עץ מים שמונחים על הקרקע, האם אפשר לומר שהמים 'לארעא סמיכא' כשבואר בגמ' (גיטין דף ז:) ואם כן דינו כגידולי האדמה. ומסיק כיון שנחלקו הפוסקים איך לפסוק בדין 'ארעא סמיכא', ועוד כיון שהוא בתוך עציץ ואינו יונק מהקרקע, אינו שייך לספק של 'ארעא סמיכא'. ולדעת הג"ר מרדכי גרוס שליט"א (שדה מדבר פרק ו עיון השדה אות ה, פרק יב סעיף ז) וזאת השדה אות ח), גידולים ללא אדמה ברכתם שֶהֶפֶל, וגידולי מים ללא עפר לא שייכים כלל לסוגיא של 'מאי לארעא סמיכא דמי'.

כתב בספר מנחת ירושלים (חלק א עמוד סד), שבקובץ דבר השמיטה מטעם בד"ץ העדה החרדית שהופיע בשנת תשכ"ו מפורש, ירקות גידולי מים אין עליהם דיני שביעית, וברכתם שֶהֶפֶל. ומאז שהמנחת יצחק הגיע לארץ ישראל הורה שלא להדפיס סעיף זה.

3. ירקות גידולי מים = הָאֲדָמָה

הָאֲדָמָה: לדעת החו"א (המקורות להלן), והג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק א סימן רה הערות על סימן רד מג"א ס"ק ד, קובץ מבית לוי חלק יד עמוד נב, ובמכתב שפורסם בקובץ מבית לוי ניסן תשנ"ו עמוד צה), והג"ר שרגא פייויש שנעבאלג

מקום אין צריך לברר אחר כל ירק, והמברר הָאֲדָמָה יצא.
ואכן במכתב הגר"ר **קלמן כהנא זצ"ל** (ישא יוסף או"ח חלק א סימן צד), כתב בפירושו - יש לנו הוראה ברורה מהחזו"א שגידולי מים דינם כגידולי עציץ שאינו נקוב, לברר עליהם ברכת הנהנין כגידולי קרקע, ולהפריש מים המתנות כדין ולנהוג בהם כלאים.

5. ספק ברכות

לכתחילה שֶׁהַפֶּלֶל: כמה פוסקים התייחסו לשאלה זו כספק ברכות. לדעת הגר"ר **עובדיה יוסף זצ"ל** (שו"ת יחיהו דעת חלק ו סימן יב), והגר"ר **משה מרדכי קאפרי שליט"א** (הלכות יום ביום חלק ג פרק ב הערה 14), ברכת גידולי מים שֶׁהַפֶּלֶל וכדין כמהין ופטירות, שאף על פי שגדלים בקרקע הואיל ואינם יונקים מן הקרקע ברכתם שֶׁהַפֶּלֶל, ואם בירך עליהם כברכתם 'בורא פרי העץ' או בִּזְרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, יצא ידי חובתו בדיעבד, וכמהין ופטירות שברכתם שֶׁהַפֶּלֶל, ומבואר **בערוך השלחן** (סימן רד סעיף ה) **וכף החיים** (סימן רד ס"ק ב) שאם בירך הָאֲדָמָה יצא ידי חובתו. והוסף הגרמ"ח קאפרי, טוב שיחק דבר אחר ויברך עליו שֶׁהַפֶּלֶל ויפטר את הגידולי מים. **ולדעת הגר"ר יצחק רצאבי שליט"א** (שו"ת עולת יצחק חלק א סימן לט), ירקות גידולי מים ברכתם שֶׁהַפֶּלֶל, ואם בירך הָאֲדָמָה ספק אם יצא.

לכתחילה הָאֲדָמָה: ולדעת הגר"ר **שמואל יוסף שטיצברג שליט"א** (שערי הברכה פרק כג עמוד תקסו הערה יח), על ירקות רגילים הגדלים רק בגידולי מים מברך הָאֲדָמָה, ועל נבטים וכיו"ב שהם צמחים הגדלים רק בגידולי מים מברך שֶׁהַפֶּלֶל. אמנם אם כבר בירך הָאֲדָמָה על ירק אחר, כיון שנחלקו הפוסקים האם לברך שֶׁהַפֶּלֶל או הָאֲדָמָה [כפי שיבאר שם באריכות], לכן שוב אין יכול לברך שֶׁהַפֶּלֶל על גידולי מים, כי יתכן שכבר נפטור בברכת הָאֲדָמָה, אלא יברך על מאכל אחר שֶׁהַפֶּלֶל ויפטר את הגידולי מים. [ולכן לכתחילה יש להקדים לברך שֶׁהַפֶּלֶל על גידולי מים לפני שמברך על ירקות אחרים הָאֲדָמָה, או שיפטר אותם בברכת שֶׁהַפֶּלֶל על מאכל אחר].

6. ברכת הנבטים

האמרה: יש לקחור מה מברכים על נבטים הגדלים במים בלבד. והנה הסברא שכתב החוט שני שמברך הָאֲדָמָה על גידולי עציץ שאינו נקוב וגידולי מים, כיון שהוא מין של 'פרי האדמה' שדרוך ליגד לאדמה, לגבי נבטים לא שייך הסברא ויחין שברכתם שֶׁהַפֶּלֶל, כיון שעיקר דרך גידול הנבטים הוא במים ולא באדמה. אמנם יש סברא נוספת בחוט שני לגבי בצל ירק שהם עלים שצומחים על הבצל על ידי האויר, שברכתם הָאֲדָמָה, משום שהוא חלק מהבצל עצמו ונתחשב בבצלו מהתורה ואינו דומה למהין ופטירות. ועל פי סברא זו הורה הגר"ר **צבי ובר שליט"א** שברכת הנבטים הָאֲדָמָה, וכשב שברכת גידולי מים הָאֲדָמָה כך גם בנבטים, שכן לגבי ברכה אין הבדל האם גדל ממים לבד, או ממים בתוספת מירלים.

וכן הסברא שכתב האור לציון, שמברך הָאֲדָמָה על גידולי מים כיון שבאים במקורם ממין האדמה, שייך גם בנבטים שבאים במקורם ממין האדמה ונקראים מין אדמה, שהרי מקורם בקטניות הגדלות מן האדמה, ורוב הנבטים מתפתחים לצמחים באדמה. והערעין עצמו ברכתו הָאֲדָמָה ותהליך הנביטה לא משנה את הברכה.

שהבצל: לפי הטעם שמברך הָאֲדָמָה על גידולי עציץ שאינו נקוב בגלל שכלל תלושה היא גם בכלל אדמה, אם כן בנבטים שאין אדמה על ברכתם שֶׁהַפֶּלֶל. ולדעת הגר"ר **אלכסנדר אריה מנדלבוים שליט"א** (ואת הברכה ביורו הלכה סימן כד עמוד 274-272, לוח ברכות עמוד 390, הערות על לוח ברכות אות נא על עמוד 400), ברכת גידולי מים ונבטים שֶׁהַפֶּלֶל, ולגבי נבטים הביא כן במשך הגרש"ז **אורבאך זצ"ל** שברכתם שֶׁהַפֶּלֶל, והוסף בזאת הברכה, שלכתחילה טוב לפטור הירק או הנבט במאכלים אחרים שברכתם הָאֲדָמָה וּשֶׁהַפֶּלֶל, או לאלול בתוך הסעודה מאחר שיתכן שברכתו הָאֲדָמָה. ואם אוכל ירק ונבטים ביחד, יברך תחילה על הנבטים שֶׁהַפֶּלֶל ואחר כך הָאֲדָמָה על הירקות, שאף נפטור הנבטים בברכת הָאֲדָמָה שמברך על הירקות.

חובת השיטות שברכתו שֶׁהַפֶּלֶל ולשיטתם אינו יוצא בברכת הָאֲדָמָה. **כח גידול מלאכותי:** עוד יש לבאר, שגידולי מים מקבלים כח גידול ויניקה באופן מלאכותי בדיקו כמו בקרקע, והתוצאה זהה למקור, וגם על גידולי קרקע מלאכותיות שייך לברך הָאֲדָמָה כמו בגידולי הקרקע. ואינו דומה כלל לפטירות שאינן מקבלות כח צמיחה מהקרקע ולכן ברכתן שֶׁהַפֶּלֶל. ודוגמה רחוקה לדבר, חכמת הרפואה גילתה את האפשרות של אינקובטור, שהוא 'כח גידול מלאכותי', עד כדי כך שתינוק בן שמונה חודשים בזמן חז"ל היה נחשב לנפל והיה מוקצה בשבת, וכיום גדל להיות ככזה האדם, וממילא במציאות הנוכחית תינוק בן שמונה חודשים דינו בשבת כתינוק בן תשעה חודשים.

4. הוראת החזו"א

מוסכם: ידוע ומוסכם בשם החזו"א (מבית לוי חלק יד עמוד נב, טעמא דקרא במדבר פרק יז פסוק כג, ארחות רבנו חלק ג עמוד רכ, הערות על מסכת ברכות עמוד תתכח, ישא יוסף או"ח חלק א סימן צד) שהורה להלכה דלא כחיי אדם, שגידולי עציץ שאינו נקוב מברך עליהם הָאֲדָמָה, ולגבי גידולי מים תלוי מה היה הנימוק של החזו"א.

ספק שֶׁהַפֶּלֶל: והעיד הגר"ר **דב לנדא שליט"א** (מעשה איש חלק ב עמוד קיב, מעשה איש חלק ז קונטרס שנת השבע עמוד קצג, גיליון שמע דבר, ובהוראה לרבינו הילכתא "ח כסלו תשפ"ב) בשם **החזו"א**, יגדולי ירקות בעציץ שאינו נקוב ברכתו בִּזְרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, ולא חוששים לשיטת החיי אדם שאין מברכים הָאֲדָמָה. ומסתפק הגרד"ל מה היה הנימוק ששמע מהחזו"א, האם הסברא משום שברכת בִּזְרָא פְּרִי הָאֲדָמָה מתייחס לסוג הפרי הגדול באדמה או שהחילוק היה בין לשון 'ארץ' 'לאדמה'. ומוסיף הגרד"ל, שיש נפק"מ בין שני הטעמים לגבי גידולי מים, לפי הצד הראשון שהוא מין שגדל באדמה, גם בגידולי מים מברך הָאֲדָמָה, ולפי הצד השני שיש הבדל בין 'ארץ' 'לאדמה', בגידולי מים שלא גדל באדמה מברך שֶׁהַפֶּלֶל, והורה שכמדומה טפי שאמר כאופן הראשון, ואם כן ברכתו הָאֲדָמָה.

ודא הָאֲדָמָה: והגר"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני ברכות עמוד קפא קפב), מבאי את הוראת החזו"א שנחלק על החיי אדם וסבר שצריך לברך הָאֲדָמָה על גידולי עציץ שאינו נקוב, ואינו דומה לספק של הרש"ל, שכן רק בלחם שהנוסח הוא 'מן הארץ', אי אפשר לומר כך על גידולי עציץ שאינו נקוב, אבל על ירקות אפשר לברך 'פרי האדמה' גם בגידולי עציץ שאינו נקוב, כיון שהוא מין של 'פרי אדמה', ומסיים שהוא הדין בגידולי מים מברך עליהם העץ או הָאֲדָמָה כיון שהוא מין העץ או מין הָאֲדָמָה.

כלומר, לפי הגרד"ל בשיטת החזו"א ספק מה הטעם שמברכים הָאֲדָמָה על גידולי עציץ שאינו נקוב, ונוטה יותר בטעם הראשון שצריך לברך הָאֲדָמָה על גידולי מים. ולפי החוט שני בשיטת החזו"א ברור שצריך לברך הָאֲדָמָה על גידולי מים. וכן העיד הגר"ר **משה פלס זצ"ל** (רב מושב תיבה) שהחזו"א לא חילק לגבי שמיטה בין עציץ נקוב לגידולי מים, ושיהיה נחשבים כעציץ שאינו נקוב, ובמראה הדין לענין ברכה (ישא יוסף או"ח א עמוד קסה).

עצם היסוד שמברכים על מין הפרי, מבואר גם במכתב החזו"א שהודפס בספר זכרון **אבן ציון** (עמוד תקט"ז), לגבי הברכה על מיץ פירות, שהברכה וההודות לד' אינה מתייחסת לתחית, שאוכל, אלא על המין שברא בעולמו. וגם באכילת תולדת הארץ יכול לברך, ומה שמגדיר את הברכה הוא מהות החשיבות של אכילתו, שאם אוכל רק זיעה, אינה השעה הראויה להודות על המין.

ולדעת הגר"ר **משה זאב זארגער שליט"א** (אל תיראי אדמה פרק חמישי סעיף א), כיון שהחזו"א היקל בשנת השמיטה תשי"ב להקל לזרוע גידולי מים, ולא שמענו ממנו וממומעי פיו שיעזר לברך עליהם שֶׁהַפֶּלֶל, ובגדול כזה לא מסתבר שישמור על אחרים שיוור לברך שֶׁהַפֶּלֶל, כאשר לא יעלה על דעת ההמון שהברכה שונה. וכן הוכיח מסתימת הפוסקים לגבי עציץ שאינו נקוב, הרי שסוברים שמברך הָאֲדָמָה על גידולי עציץ שאינו נקוב, כיון שהולכים לפי המין. ומטיק שעדיף לקחת מין אחר לברך עליו הָאֲדָמָה, ומכל

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **פטריות:** ברכת הפטריות שהכל ולא האדמה, שכן 'מירבא רבו מארעא, מינקי לא ינקי מארעא'. ובדיעבד אם בירך האדמה יצא.
- ב. **גידולי מים:** שיטת החיי אדם בגידולי עציץ שאינו נקוב מברך שהכל, ואם כן קל וחומר בגידולי מים שמברך שהכל, לדעת רוב הפוסקים שחולקים על החיי אדם שמברך האדמה על גידולי עציץ שאינו נקוב, יש להסתפק מה הדין בגידולי מים.
- ג. **מחלוקת הפוסקים:** לדעת המחזה אליהו ועוד פוסקים, גידולי מים הוא בכלל הספק של הירושלמי וברכתו שהכל, ויש אומרים שבדיעבד אם בירך האדמה יצא. לדעת החזו"א ועוד הרבה פוסקים ברכת גידולי מים האדמה כי הוא מין האדמה, וטעמים נוספים. ויש אומרים שאם מברך שהכל אין מזניחים אותו.
- ד. **ספק ברכות:** כמה מפוסקי זמננו נקטו שברכת גידולי מים ספק האדמה ספק שהכל, ומספק יברך שהכל, ויש לפטרו במאכלים אחרים שהם ודאי האדמה ושהכל, או יאכלנו תוך הסעודה.
- ה. **ברכת הנבטים:** נחלקו הפוסקים האם צריך לברך על נבטים האדמה, שהפרי עצמו גדל והתרבה, וכשם שמברכים על בצל ירוק האדמה, כי העלים מתרבים מהבצל עצמו. או שהכל כי אינו מין של פרי האדמה. וכשאוכל ירק ונבטים, יברך תחילה על הנבטים שהכל, שלא יפטר בברכת האדמה שעל הירק.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: האם מקיימים מצות אכילת מרור בגידולי מים?

האם דין אכילת מרור הוא דוקא בגידולי קרקע, ומה הדין לגבי כרפס, והאם המברך על גידולי מים שהכל נהיה בדרך, ויעל אכילת מרור הוא 'תרתי דסתרי'?

מקורות: גמ' (פסחים דף לה: ט;). **אשל אברהם** (סימן תעג ס"ק ט;). **חיי אדם** (כלל קל הסדר בקצרה סעיף ה;). **מעשה איש** (חלק ב עמוד קיב, חלק ז קונטרס שנת השבע עמוד קצג); **קנה בושם** (חלק ג י"ד סימן צד אות ב;). **חזון עובדיה** (פסח מהדורת תשסג עמוד צ); **אור לציון** (חלק ב פרק יד ביאורים לתשובה יג); **מנחת יצחק** (ליקוטי תשובות סימן לח אות ג); **חשב האפוד** (חלק ג סימן ט); **קנין תורה בהלכה** (חלק ד סימן נד); **תשובות והנהגות** (כרך ה סימן ככו).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 331 בסך 100 שקל מזומן

הבחור החשוב כמר משה גרשון מינצברג הי"ו

ישיבת 'תורת עולם' בית שמש

המדור הוקדש לעילוי נשמת

הר"ר מרדכי אריה ב"ר זאב פרידמאן זצ"ל

נלב"ע י"א טבת תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

פרח מטה אהרן

על הפסוק (במדבר פרק יז פסוק כג) וַיֵּצֵא אֶת הַפָּרֶחַ וַיִּצֵּץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, דן בטעמא דקרא אם אכלו את השקדים של מקל אהרן מהי ברכתם הראויה, ולפי דברי החיי אדם בשיטת הירושלמי שפרי האדמה מעציץ שאינו נקוב מברך 'השכל', אי אפשר לברך עליהם 'העץ' מספק, אבל לפי הוראת החזו"א שגם לפי הספק בירושלמי בגידולי עציץ שאינו נקוב לא נחשב 'ארץ', מכל מקום נחשב 'העץ' ו'האדמה', ומשום כך התיר לברך 'האדמה' אפילו על גידולי מים כי הם מין של פרי האדמה, אם כן בשקדים של מטה אהרן ברכתו 'העץ'. ומסיים, כיון שגדל על ידי טעם אינו 'פרי האדמה' ולא 'פרי העץ' אלא דינם כמו כמהין ופטריות דמאורא רבו וברכתם 'השכל'. אולם אם צמח מהעץ, ונתיב שעץ תלוש נקרא עץ, ברכתם 'העץ'.

נושא הגיליון הבא:

'מרור בגידולי מים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

הרה"ק רבי אברהם דב ב"ר דוד מאבריש זיע"א

מחבר ספר 'בת עין'

נלב"ע י"ב בכסלו תר"א ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל: בית הוראה מערכת הגיליון

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...